

KISS J. LÁSZLÓ

A „tartózkodás kultúrája”
és a szíriai válság során tanúsított
német magatartás

MKI-TANULMÁNYOK

A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Magyar Külügyi Intézet

Szerkesztés és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: +36 1 279-5700

Fax: +36 1 279-5701

E-mail: titkarsag@hii.hu

www.kulugyiintezet.hu

www.hii.hu

© Kiss J. László, 2013

© Magyar Külügyi Intézet, 2013

ISSN 2060-5013

STRATÉGIAI KULTÚRA ÉS CIVIL HATALOM

A második világháborút követően a demokratikus német államban úgyszólván az államrezon részévé vált, hogy elkerüljön minden vezető szerepet, és így, a társadalom támogatásától kísérve, kialakult a tartózkodás politikai kultúrája. A győztes nyugati hatalmak számára a világégés tanulságai legfőképp a „Soha többé *appeasement!*” politikáját állították előtérbe, míg a Szövetségi Köztársaság politikai elitje és társadalma számára a „Soha többé háborút!” (*Nie wieder Krieg!*) és a fegyverkezést elutasító „nélkülöm” (*ohne mich*) magatartás hagyományait teremtették meg. Nem csupán a győztes hatalmak, de magának a Német Szövetségi Köztársaságnak a megalapítói is nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy az új demokratikus állam ne vezethessen támadó háborút. A pacifista hagyományok az NSZK politikai kultúráját megalapozó normaként mélyen lehorgonyozódtak a német társadalomban, és hozzájárultak ugyan az új állam erkölcsi rehabilitációjához és nemzetközi elfogadásához, ám a kelet–nyugati viszony éleződésével szükségessé vált újrafegyverkezés politikai akadályaivá is váltak.

Az 1950-ben kirobbant koreai háború volt az a politikai váltóállítás, amely az első kancellár, Konrad Adenauer számára kedvező feltételeket teremtett az új rajnai állam szuverenitásának helyreállításához és – ennek részeként – a NATO keretében az újrafegyverkezési politika előmozdításához. A német társadalom nagy része azonban az újrafegyverkezés ellen foglalt állást, és attól tartott, hogy a katonák újra önhatalmú „állammá” válhatnak az államban. Ezért a politikai ellenzék, a Németország Szociáldemokrata Pártja (SPD) nyomására a Bundeswehr megalakulásával a demokratikus német államiség erősödött meg: egy olyan parlamenti hadsereg jött létre, amely a Bundestag, a német alsóház ellenőrzése alatt áll, és a bevezetett hadkötelezettség is szilárdan a Szövetségi Köztársaság demokratikus alaprendje szerint valósul meg.

A tartózkodás politikai kultúrája szorosan kapcsolódott a „civil hatalomnak” ahhoz a felfogásához, amely a biztonságpolitikai preferenciákat tekintve különleges szerepet jelölt ki a diplomáciai és a nem katonai eszközök, a nemzetközi jog és az ENSZ, valamint a nemzetközi közösség jogi egységének erősítése – röviden: a nemzetközi rendépítés intézményi oldala – számára. A karlsruhei alkotmánybíróság 1994. évi döntése lehetővé tette ugyan a Bundeswehrnek a NATO-szövetség területén kívüli alkalmazását, ám a német parlament hadseregeként annak nemzetközi tevékenységében a civil, a nem katonai szerep és a békefenntartás vált uralkodóvá. Ez a fókusz csak fokozatosan – a szövetségesek és a hidegháború utáni nemzetközi helyzet hatására – egészült ki a nemzetközi katonai válságkezelésben való részvétel elemeivel.

A német stratégiai kultúra fejlődésének akadályai azonban mára sem hárultak el teljesen. Az ugyanis – szemben az amerikai, a francia és a brit stratégiai gondolkodással – eleve kizárja a katonai opció lehetőségét a nyomásgyakorlás eszköztárából és a stratégiai döntések választékából. Míg a szövetségesek gondolkodásában válságok esetén a választások teljes spektruma, azaz minden stratégiai opció, így a katonai is, egyenértékűen az asztalra kerül, addig a Szövetségi Köztársaság esetében ez utóbbi hiányzik. Más nagyhatalmak,

valamennyi opciót az „asztalon tartva”, készek a nyugati nyomásgyakorlásnak meggyőző hitelességet kölcsönözni, ám Németország erre még nem készült fel. Ez a német magatartás a „kicsik a nagyokat követik” nagyhatalmi logika alapján azt jelenti, hogy az ország olykor „megnagyobbodott Svájként”, a „kicsik” képviselőjeként, nem pedig nagyhatalomként, legfeljebb – Gerhard Schröder kancellár megfogalmazását idézve – „nagy hatalomként” törekszik fellépni.

A német politikában erőteljes hajlam mutatkozik a fegyveres konfliktusoktól való távolmaradásra, a katonai részvételnek a „csekkfüzet-diplomácia” vagy a kereskedelem-politikai eszközök, nem ritkán a fejlesztési segélypolitika által történő helyettesítésére, nem kevésbé a különutas megoldások (*Sonderweg*) és az azokkal összefüggő gondolkodásmód érvényesítésére. Ez a politikai megoldásokra fókuszáló magatartás időről időre érzékelhetővé tette a civil hatalom és a szövetségi felelősség, szolidaritás közötti feszültségi viszonyt. A Szövetségi Köztársaság máig előnyben részesíti a nem katonai eszközöket, ahogyan ezt az afganisztáni PRT-ban (*Provincial Reconstructon Team*) való részvételnek módja is jól illusztrálja: a nem tisztán katonai projekt mögött nem csupán a német védelmi, de a külügy-, valamint a fejlesztésügyi és a belügyminisztérium is ott áll.

A német eset különlegességét jól szemlélteti Horst Köhler korábbi szövetségi elnök lemondásának története is. Köhler ugyanis valami olyant mondott, ami Nagy-Britanniában és az Amerikai Egyesült Államokban nemcsak hogy nem keltett volna feltűnést, de teljesen természetesnek tűnt volna. Valójában Németországban sem kellett volna feltűnést keltenie, mivel a Köhler által kifejtett gondolatmenet már a 2006. évi német fehérvetélyben is megfogalmazódott. Köhler állítása egyszerűen arra a tényre vonatkozott, hogy egy olyan mértékben külgazdasági irányultságú államnak, mint a Szövetségi Köztársaság, a prosperitása jelentős mértékben a kereskedelmi utak biztonságától függ. Ám a kijelentés nyomán a német közvéleményben egy új háború lehetőségéről szóló vita robbant ki, és az elnököt azzal vádolták, hogy a Bundeswehr kereskedelmi háborúkban való részvételének támogatójává vált.¹

A PACIFIZMUS VÁLASZTÁSPOLITIKAI FELHASZNÁLÁSA ÉS A KOMPENZÁLÁS POLITIKÁJA

A német politikai kultúra „militáns pacifizmusából” és háborúellenességéből származó magatartás jellemzője, hogy egyetlen párt sem vállalta magára azt a kockázatot, hogy egy nemzetközi intervenció esetén a közvéleményben esetlegesen egy háborút kezdeményező vagy abban részt vevő politikai formáció benyomását keltse. Országos vagy tartományi választások idején ez a magatartás még hangsúlyosabb, mi több, kiegészül a német társadalomban rejlő pacifizmusnak a választáspolitikai kihasználására irányuló törekvésekkel is.

1 Carolin Himpert: „Hintergrund: Kultur der Zurückhaltung. Deutsche Strategiefähigkeit im 21. Jahrhundert”. */e-politik.de/*, <http://www.e-politik.de/lesen/artikel/2010/hintergrund-kultur-der-zurueckhaltung/>, 2010. július 6.

Erre jó például szolgál, hogy a britek és az amerikaiak 2003. évi iraki intervenciója körüli vita – éppen úgy, ahogy a 2013. évi szíriai katonai beavatkozás opciójáé – a német parlamenti választások, míg a 2011. évi líbiai beavatkozás a baden-württembergi tartományi választások kontextusában zajlott. 2002-ben a szociáldemokraták és a Zöldek által alkotott koalíció élén álló Schröder kancellár a vesztesre álló helyzetben képesnek bizonyult arra, hogy az Irakkal szembeni intervencióban való német részvétel elutasításával a különösen Németország keleti tartományaiban meglévő pacifizmust és Amerika-ellenességet a maga javára fordítsa. A szociáldemokrata kancellárnak sikerült az új tartományokban az SPD-t is megelőző posztkommunista utódpárt, a Demokratikus Szocializmus Pártja (PDS) követőinek nagy részét a maga oldalára állítania. Ez a stratégia Schröder számára arra is lehetőséget nyújtott, hogy az Egyesült Államok politikájától elhatárolódjon, mondván: a német külpolitikát Berlinben „csinálják”, és a németek nem bocsátkoznak kalandokba. Schrödernek ezáltal a korábban hűvössé vált francia–német kapcsolatokat is Jacques Chirac neogaulle-izmusának szellemében ápolhatta – ám mindez elkerülhetetlenül a NATO megosztottságának elmélyüléséhez is vezetett. A Szövetségi Köztársaság 2011. márciusban az ENSZ-nek a líbiai civil lakosság megvédését célzó, 1973. számú határozatának támogatása helyett a tartózkodás politikáját választotta, és így a szövetségeseivel szemben „egy ágyba” került a Biztonsági Tanácsban (BT) olyan országokkal, mint Kína és Oroszország, amelyek önértékeiket követve készek voltak az Irán-ellenes szankciópolitikájukat lazítani.

A német magatartást bíráló megjegyzéseket az ellenzéki és a kormánypártokon belül egyaránt lehetett hallani. Joschka Fischer, a Zöldek egykori külügyminisztere a Szövetségi Köztársaság „önelszigetelődéséről” beszélt, mivel az ország – a Biztonsági Tanács mandátumát nélkülöző, 2003. évi, amerikai–brit vezetéssel végrehajtott iraki invázió után – 2011. márciusban a BT mandátumával és az Arab Liga támogatásával is bíró határozattal fordult szembe. Ezzel pedig a saját szövetségi rendszerén belül egyedül maradt, sőt az ENSZ BT állandó tagságára vonatkozó, már régen benyújtott igényének jogosságát is kérdésessé tette.

A német magatartás másik jellemzője a közvetlen katonai részvétel helyettesítésére irányuló kompenzálás politikája, illetve a szövetséges lojalitásnak a nem katonai eszközökkel történő bizonyítása. A második öbölháborúban az éppen az egyesülés útjára lépett Németország a csekkfüzet-diplomácia eszközét alkalmazta. A líbiai konfliktus idején a hadihajóit kivonta ugyan a földközi-tengeri műveleti területekről, ám egy 350 főnyi AWACS-csoportjának afganisztáni áthelyezésével tehermentesíteni kívánta a szövetségeseknek a líbiai akciókban lekötött erőit. A Szíria elleni légi csapások kapcsán újra felmerült az a javaslat, hogy Berlin a szövetségesek segítése érdekében bocsássa a rendelkezésükre a Gelsenkirchenben állomásozó NATO-állomány 25 százalékát jelentő német AWACS-gép személyzetét. Az ő bevetésük a líbiai válsághoz hasonlóan a német parlament felhatalmazását igényelte volna.

A POLITIKAI OPCÍÓK PÁRTOK FELETTI TÁMOGATÁSA

Az el-Aszad-rezsim által elkövetett vegyifegyver-támadás következtében Szíria megbüntetéséről hozott amerikai döntés egybeesett a német parlamenti választásokat megelőző országos kampánnyal. Nem volt kérdéses, hogy ebben a helyzetben minden párt elhatárolódik a katonai opciótól, és a politikai megoldás hangsúlyozásának ad elsőbbséget. A német politikai kultúrából származó konszenzus egyúttal arra is magyarázattal szolgál, hogy Szíria miért nem kapott nagyobb szerepet a német pártok közötti kampányvitákban.

Philipp Mißfelder, a CDU/CSU parlamenti külpolitikai szóvivője a katonai akcióban való német részvétel opcióját éppúgy kizárta, mint egy ENSZ BT mandátumát nélkülöző, humanitárius okokból történő katonai beavatkozás támogatását. A szóvivő hangsúlyozta, hogy a Bundeswehr már az eddigi nemzetközi szerepvállalása következtében is a terhelhetősége határán van, ezenfelül a katonai beavatkozás esetében egy „erőszak-eszkaláció automatikus spiráljának a veszélye” is igen valószínű. Mißfelder arra is rámutatott, hogy egy katonai beavatkozás esetén Irán a saját politikája eszközeként a Hezbollah szervezetet még inkább helyzetbe hozná, és ennek nyomán a konfliktus Libanonra is áttérjedne, sőt a háború Jordániára történő átcsapásával is számolni kell.

Ruprecht Polenz, a CDU külpolitikai szakértője arra figyelmeztetett, hogy mielőtt bármilyen további lépést tennének a szövetségesek az el-Aszad-kormány ellen, mindenképpen meg kell várni vele az ENSZ-ellenőrök jelentését, amelyből kiderül, hogy a szíriai kormánycsapatok valóban alkalmaztak-e mérges gázt. Polenz azt is hozzátette, hogy amennyiben viszont a szíriai kormány felelősségére fény derül, a nemzetközi közösségnek cselekednie kell.

Rainer Wendt, a német rendőrszakszervezet elnöke arról beszélt, hogy az ország tartózkodása megfelel az elmúlt évtizedek német szövetségi politikájának, ami azonban korántsem jelenti azt, hogy a terroristák bármely tekintetben is megkímélnék Németországot – az Egyesült Államok barátját és NATO-beli partnerét –, amennyiben egy lehetséges megtorlás esetén célpontokat keresnének.²

Thomas de Maizère védelmi miniszter úgy nyilatkozott, hogy a szíriai polgárháborúba történő külső katonai beavatkozással nem lehet valóságos megoldást találni, és az ENSZ BT tagjai közötti egyetértés hiányában a politikai megoldás is nehéz.

Andreas Schockenhoff, a CDU/CSU helyettes frakcióelnöke a szíriai helyzetet „teljesen áttekinthetetlennek” nevezte, és óvott a túl gyors beavatkozástól, mivel egy ilyen lépés egyáltalán nem garantálja, hogy a lakosság egésze végül nagyobb védelmet kap. Ehhez hasonló érvelés Schockenhoff részéről 2011-ben, a líbiai beavatkozás idején is elhangzott. A CDU akkori külpolitikai szakértője nyíltan megkérdőjelezte a líbiai felkelők demokratikus legitimitációját, s azt hangsúlyozta, hogy egyik vezetőjük maga is a Kaddáfikormány minisztere volt, s felelősség terheli a bolgár ápolónők jogellenes fogva tartásáért.

2 „Union: Keine Beteiligung an Militäreinsatz in Syrien”. *Stern.de*, <http://www.stern.de/news2/aktuell/union-keine-beteiligung-an-militaereinsatz-in-syrien-2053741.html>, 2013. augusztus 27.

Peer Steinbrück, a szociáldemokrata kancellárjelölt is egyértelműen elutasította a katonai beavatkozást, hangsúlyozva, hogy az ország további bombázása önmagában nem teszi elviselhetőbbé az ott élő emberek életét. A kancellárjelölt a tartózkodás politikájának folytatását tanácsolta, s erőteljesen kihangsúlyozta, hogy az európaiaknak össze kell hangolniuk álláspontjaikat.

Claudia Roth, a Zöldek elnöke ugyancsak a politikai megoldás mellett állt ki. Kiemelte, hogy Oroszországnak és Kínának kellene nyomást gyakorolnia el-Aszadra, és a Szíriába irányuló valamennyi fegyverszállítást haladéktalanul le kell állítani.³

A NEMZETKÖZI RENDÉPÍTÉS ERŐSÍTÉSE ÉS A NEMZETKÖZI JOG ÉRVÉNYESÍTÉSE

A katonai részvételtől távol maradó német magatartásra jellemzően, a szíriai katonai beavatkozás opciója újabb alkalmat teremtett a német politikusok számára annak hangsúlyozására, hogy a Bundeswehr a német parlament hadserege. Ugyanakkor egyes német szakértők⁴ Obamának azt az elhatározását, hogy a Szíria elleni katonai beavatkozás kérdésében a végső szó kimondásának jogát átruházta a kongresszusra, úgy értelmezték, mint az amerikai elnök tényleges kapitulációját egy fontos külpolitikai döntés előtt, mi több, mint a multilaterális nemzetközi rendszer 1990 óta tartó erózióját és – ennek meghatározó elemeként – az Amerikai Egyesült Államok visszavonulását. E vélekedések szerint a mai nemzetközi rend már nem a német szempontból előnyös multipolaritás, mint inkább az apolaritás jellegét viseli magán, azaz valójában senki sem kívánja a nemzetközi rend egészét megvédeni. Ez azonban azt is magában foglalja, hogy az Egyesült Államok vezető szerepe nélkül azok a nemzetközi intervenciók sem válnak lehetségessé, amelyek korábban azok voltak, így Koszovóban és Líbiában megakadályozhatták a genocídium folytatódását.

A német álláspontban különleges szerepet játszik az intézményi megközelítés és a nemzetközi jog egységén alapuló nemzetközi rendépítés. A német felfogás értelmében szükség van a NATO, az EU, de legfőképp az ENSZ mandátumára, s ezzel a nemzetközi jog érvényesítésére. Merkel a német választási kampányban, még a Szentpéterváron 2013. szeptemberben tartott G20-as csúcson kilátásba helyezte, hogy a BT-n belüli egység érdekében mindent megtesz Putyin meggyőzésére. A német politikusok világossá tették, hogy a vegyi fegyverek alkalmazását, tehát a nemzetközi jog flagránssá áthágását, nem lehet egy másik jogszegéssel, azaz az ENSZ mandátuma nélkül történő katonai beavatkozással megválaszolni, még akkor sem, ha esetleg Koszovó ügye precedensnek is tekinthető.

Német szempontból az orosz közvetítéssel létrejött megoldás, nevezetesen a szíriai kormány vegyi fegyvereinek nemzetközi ellenőrzés alatt történő megsemmisítése, a benne rejlő minden nehézség ellenére sokkal előnyösebb. Az ugyanis egy állam

3 „Deutsche Politik einheitlich gegen Militärschlag in Syrien”. *Zeit Online*, <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2013-08/syrien-intervention-deutschland>, 2013. augusztus 25.

4 Vö. Hanns W. Maull: „Die Demontage der Ordnungsmacht Amerika”. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2013. szeptember 5. 8. o.

viSSZAVEZETÉSÉT JElenti a nemzetközi rend erősítéseként felfogható biztonsági rezsimhez, a vegyifegyver-konvencióhoz, és ez a nemzetközi jog és az ENSZ szempontjából sokkal hatékonyabb, mint egy bizonytalan kimenetelű korlátozott légitámadás-sorozat egy polgárháborúban kivérző országban.⁵ Merkel időről időre azt hangsúlyozta, hogy az ENSZ bevonása semmivel sem helyettesíthető, ezért egy elsietett katonai beavatkozás helyett meg kell várni a vegyifegyver-ellenőrök jelentését. Az ENSZ-nek tehát játékban kell maradnia, Oroszország és Kína egyetértésével meg kell szervezni a genfi konferenciát, sőt gondoskodni kell a felelősök Nemzetközi Büntetőbíróság elé állításáról is.

A SZÍRIAI VÁLÁSÁG A NÉMET VÁLASZTÁSI KAMPÁNYBAN: BERLIN SZENTPÉTERVÁR ÉS VILNIUS KÖZÖTT

Merkel kancellár egyenesen a választási kampány sűrűjéből utazott a G-20-ak 2013. szeptemberi, szentpétervári értekezletére, ahol nem csupán az ENSZ szerepének a megőrzését hangsúlyozta, hanem azt is, hogy egy elsietett katonai lépés helyett mindenképpen meg kell várni a vegyifegyver-ellenőrök jelentését, és nem szabad lemondani a politikai megoldás esélyéről. A tizenegy államfő közül, akik a G-20-ak értekezletének zárónapján nem írták alá azt a nyilatkozatot, amely az Amerikai Egyesült Államok és más országok erőfeszítéseinek részeként Szíria összefüggésében a vegyi fegyverek betiltásának kívánt nyomatékot adni, Merkel volt az egyetlen európai. Ezt csupán másnap tette meg. A késedelem oka nem tartalmi, hanem sokkal inkább procedurális jellegű volt. Berlin nem kívánt az Európai Unió 28 külügyminisztere aznap kezdődő vilniusi konferenciájának elébe vágni. Merkel számára fontos volt egy egységes európai álláspont megfogalmazása és aláírása. Nem véletlen, hogy a kancellár a választási kampányban az egoizmusuk miatt bírálta a brit, a francia és az olasz, valamint a spanyol szövetségeseit, akik a 28-akkal való egyeztetés nélkül aláírták Szentpéterváron az Egyesült Államokat támogató nyilatkozatot.⁶ Továbbá Berlinben úgy kommentálták az eljárást, hogy a német fél Herman Van Rompuy európai tanácselnök kérése szerint járt el, aki először az EU külügyminisztereinek Szíriával foglalkozó nyilatkozatát kívánta tető alá hozni, mielőtt az egyes tagállamok az Egyesült Államok által kezdeményezett G-20-as dokumentumot aláírták volna. Németország Rompuynak ezt a törekvését magáévá tette. Maga Merkel is úgy nyilatkozott, hogy nem tartja rendjén valónak azt az eljárást, hogy a nagy államok elfogadnak egy közös álláspontot, tudván, hogy 24 órával később mind a 28 uniós tagország összeül.⁷

5 „Deutschland fällt als diplomatischer Vermittler aus. Interview mit Josef Janning”. *Cicero Online*, <http://www.cicero.de/weltbuehne/syrien-konflikt-keine-kraftvolle-deutsche-aussenpolitik-unter-schwarz-gelb/55707>, 2013. szeptember 10.

6 „Syrien-Blamage der Kanzlerin: Merkel wirft grossen EU-Staaten Egoismus vor”. *Spiegel Online*, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/g-20-blamage-zu-syrien-merkel-wirft-eu-partnern-egoismus-vor-a-921068.html>, 2013. szeptember 8.

7 „EU fordert »starke Antwort« auf Giftanschlag in Syrien”. *Frankfurter Allgemeine*, <http://www.faz.net/e-paper/>, 2013. szeptember 9.

A szíriai beavatkozás kérdése a német választási kampány finisében újabb fordulatot vett, miután kiderült, hogy Németország 2002 és 2006 között vegyi fegyverek gyártására alkalmas anyagokat szállított Szíriába. A vegyi fegyverek betiltására létrejött szervezet (OPCW) véleménye szerint a németektől az arab országba érkező komponensek a „*dual use*” kategóriájába tartoztak, és ilyen módon katonai és civil célokra – így többek között a szarin típusú mérges gáz előállítására – egyaránt alkalmasak voltak. A szállításokra a német gazdasági minisztérium által a „Die Linke” párt egyik képviselőjének az interpellációjára adott válaszból derült fény. A posztkommunista jelleget magán viselő párt nyilvánvalóan arra törekedett, hogy a jelzett időben kormányon lévő szociáldemokrata és konzervatív pártok megvádolásával politikai nyereséget szerezzen. A parlamenti választásokat megelőző is részben napokban a vezető jelöltjük, Gregor Gysi egyenesen úgy nyilatkozott, hogy részben Németország is bűnösnek tekinthető a több mint 1400 szíriai gyermek haláláért.⁸

NÉMET KÜL- ÉS BIZTONSÁGPOLITIKA EGY ÚJ KOALÍCIÓ PERSPEKTÍVÁJÁBAN

Angela Merkel első két hivatali időszaka a válságkezelés jegyében telt. A merkeli politikát számosan bírálták, akik azt állították, hogy egy a kancellár egy vízió nélküli politikus. Mások arra figyelmeztetnek, hogy Merkelnek az 1945 utáni időszak legnehezebb globális gazdasági válságában kellett kormányoznia, amelyet az Unió alapítása óta legsúlyosabb európai válság követett. Angela Merkelnek a harmadik hivatali időszakában arra kell választ adnia, hogy milyen új formát kíván adni Németország kül- és biztonságpolitikájának annak érdekében, hogy a Szövetségi Köztársaság a jövő kihívásoknak megfeleljen. Ez érvényes a versenyképességre is, amelynek érdekében Merkelnek eddig nem kellett sokat tennie, mivel az „Agenda 2010” schröderi öröksége a rendelkezésére állt. Nem így a kül- és biztonságpolitika területén. Sok kritikus szerint Németország – illetve a CDU/CSU és a külügyi tárcát birtokló Szabaddemokrata Párt (FDP) –, a számos nemzetközi kötelezettségvállalás fennmaradása ellenére, 2009 és 2013 között e téren sok tekintetben a szociáldemokrata–zöld kormányokat megelőző időszakhoz tért vissza. Karl Theodor zu Guttenberg korábbi védelmi miniszter a szíriai konfliktus összefüggésében bírálta a Merkel-kormány hiányzó atlanti szolidaritását és a katonai intervenciókkal szembeni német „ellenszenv kultúráját”.

A német katonák ott voltak a Hindukusnál, és a német tengerészet Afrika szarvánál ma éppen úgy jelen van, mint a libanoni partok előtt. A török–szíriai határnál a Bundeswehr kezelésében Patriot rakétákat állomásoztatnak arra az esetre, ha Szíria megtámadná Törökországot. Ám ha az új konfliktusokról és válságokról van szó, Berlin válasza sok tekintetben még mindig az ötvenes éveknek az újrafegyverkezést ellenző „*nélkülem*” (*ohne mich*), pontosabban a „részvételünk nélküli” magatartását tükrözi. Merkel a német külpolitikát a belpolitikának rendelte alá, ám a változás érdekében egy új kormánynak

8 „Deutschland lieferte Syrien chemiewaffentaugliche Substanzen”. *Frankfurter Allgemeine*, <http://www.onleihe.de/static/content/faz/20130919/F130919/vF130919.pdf>, 2013. szeptember 19.

a német társadalomban mélyen gyökerező pacifizmus hagyományai ellen kell érvelnie.⁹ Természetesen nem a katonai intervenció a nemzetközi politika legkívánatosabb útja. Ám aki a katonai opciót *a priori* kizárja, nem rendelkezik a szükséges elrettentési potenciállal ahhoz, hogy a diplomácia nyomásgyakorlási eszköztárát hitelessé tegye, és a szövetségi tagság és felelősség, valamint szolidaritás keretében a biztonság „termelője” és a nemzetközi rend megerősítője legyen.

9 Vö. Clemen Wergin: „Merkel muss das deutsche »Ohne mich!« beenden”. *Die Welt*, <http://www.welt.de/debatte/kommentare/article120636615/Merkel-muss-das-deutsche-Ohne-mich-beenden.html>, 2013. október 5.